

Otázka: Osobnost učitele

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Petr

Individuální seminární práce

Úvod

Jeden velmi moudrý muž tvrdil, že školu netvoří programy, učebnice, vybavení, ale především učitel. Naprostá většina praktiků i teoretiků tuto pravdu plně potvrzuje. Učitel je nositelem kultury lidstva, kterou zprostředkovává dalším generacím. Učitel je nositelem hodnot lidské společnosti, které přetváří v individuální kvality svých žáků. Jeví se to jako velká slova, ale je v nich podstata učitelovy práce. Ta patří k jedné z nenáročnějších, které vůbec lidé vykonávají.

Osobnost učitele

Osobnost jako pojem

Pojem osobnost se používá mnoha souvislostech a není jednoduché vymezit význam tohoto slova. Existují desítky různých definic osobnosti, které mají ve skrze určitý vědecký přístup.

V hovorovém pojetí je osobností chápán člověk, který je kladně přijímán a je svérázný svým životem a jednáním. V psychologickém pojetí je osobností každý člověk s jedinečnou strukturou svých psychických vlastností a dispozic. Existuje velká řada psychologických teorií a modelů osobnosti, které vysvětlují její strukturu, projevy chování člověka, rozvoj v ontogenezi a její individuální odlišnosti.

Nezávisle na spoustě různých definic otevřela psychologie osobnosti přístup ke skrytým hlubinám vlastního Já a nabízí pomoc při osobních potížích, krizích a poruchách osobnosti.

Definice učitele

Pedagogický slovník definuje učitele jako jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaného pedagogického pracovníka, spoluodpovědného za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu tohoto povolání je nezbytná pedagogická způsobilost.

Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, které vychází z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivně-objektivní role v interakci se žáky a prostředím.

Učitel spoluutváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. V současnosti stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci s žáky, rodiči a ostatními učiteli. Specifické funkce učitele vyplývají z rozdílného charakteru činností na určitých stupních a typech škol, jímž odpovídají příslušné aprobace.

Osobnost učitele

Učitel jako osobnost by měl být vybaven určitými vlastnostmi a dovednostmi. Jakýkoliv člověk, ať má sebelepší vzdělání, nemusí mít dostatek předpokladů a vlastností k tomu, aby byl dobrým učitelem.

Dobrý učitel se z pohledu žáka pozná tak, že když si po letech vzpomene na svá studia na základní nebo střední škole, vybaví si právě jeho. Vybaví si člověka, který v něm zanechal nějakou pozitivní stopu. Učitele, který dokáže vést kolektiv studentů, podat jim pomocnou ruku, když je nejhůř. Správný učitel umí přemýšlet, je inspirativní a dokáže žákům poradit v různých životních situacích, které jsou pro ně v jejich věku důležité. V první řadě je to však osoba, která dokáže svoje žáky něco naučit. Takový učitel, respektive učitelé, je pro žáky vzorem.

Autorita a vliv učitele na žáky

Předpokladem kladného vlivu učitele na žáky je autorita a působivost jeho osobnosti. Učitelova autorita je závislá na jeho společenské a odborné pověsti, na jeho charakterových a morálních vlastnostech a řídicích schopnostech.

Před několika lety, v době, kdy jsem navštěvoval střední školu, byly na školách opravdové autority, které si své postavení ve společnosti nemusely dobývat přílišnou námahou. Z části jim k tomu pomáhali i žáci, kteří měli z učitelů respekt.

Dnes, když na školu chodí nová generace, včetně mých synovců a neteří, by se na školách těžko hledali autority. Stěží naleznete učitele, který působí na žáky kladně a nemusí si od nich vynucovat respekt. Učitele, který se chová k žákům stejně ve škole i mimo ni, když se setkají při mimoškolních aktivitách ve svém volném čase.

Žádná učebnice, mravní poučování, desítky trestů nebo tisíce slov povzbuzování nenahradí vliv učitele na žáka.

Vztah žáka s učitelem

Žák si vytváří kladný vztah k učiteli podle toho, jaké nachází u něho vlastnosti, které hodnotí kladně a které mu vyhovují. Vztah rovněž ovlivňuje sociální prostředí žáka, ve kterém vyrůstá (rodina, kamarádi, školní kolektiv, ...). Na střední škole, převážně s nástupem puberty, je vztah žáka k učiteli v přímé úměrnosti k jím vyučovanému předmětu. Všeobecně mají dívky kladnější vztah ke škole a k vyučujícímu, ať jejím muž či žena, než chlapci.

Vztah žáka k učiteli rovněž významně ovlivňují individuální vlastnosti učitele a jeho vztah k žákovi i celému kolektivu žáků. Nejvýznamnější roli zde hrají učitelovi charakterové, volní, citové, temperamentní a pracovní vlastnosti. Nelze však opomenout jeho společenské vystupování, mravní a společenskou bezúhonnost, estetickou úpravu zevnějšku, vzdělanost a šíře jeho zájmových činností.

Učitel by měl projevovat schopnost pochopení žáků, být pedagogicky schopen s žáky jednat, k čemuž patří um navazování kontaktů, sociabilita, sociální dovednosti a interakční dovednosti. Kvalita práce učitele je závislá nejen na míře pochopení žáka, ale i schopnosti respektovat jeho individualitu, sledovat a správně hodnotit situaci žáka ve třídě a vyvozovat z toho příslušné závěry pro řízení další činnosti i motivace žáka.

Zvláštní pozornost také zasluhuje odolnost učitele vůči náročným životním situacím. Povolání učitele je spojeno se vznikem frustrujících až konfliktních situací. Učitel je neustále sledován, kontrolován a přemíra vnějších podnětů může vést až k podráždění a narušení neuropsychické rovnováhy. Skutečnost, jak se učitel dokáže se vším vyrovnat, se projevuje na jeho náladě a může ovlivnit jeho kontakt se žáky a celou jeho výchovnou a vzdělávací činnost.

Nauka o osobnosti učitele

V posledních letech se v zahraničí i u nás výrazně rozvíjí nová nauka o osobnosti učitele,

tzv. pedeutologie.

Pedeutologie je dle pedagogického slovníku termín, který označuje historicky nauku o učiteli. Původně to byl souhrn různých normativních požadavků na práci učitele. V zahraničí k tomu přistupují četné dílčí empirické výzkumy zaměřené na zjišťování a analýzu různých vlastností učitele, jeho profesních činností aj. Systematická teorie učitelské profese se u nás teprve postupně utváří.

Při studiu osobnosti učitele se uplatňují zejména dva přístupy - normativní a analytický. Normativní přístup je ten, jehož cílem je určit, jaký má být učitel, jaké má mít vlastnosti, jestliže má mít ve výchovně-vzdělávací práci úspěch. Při této metodě se využívá deduktivní metoda, kterou se určuje vzor, ideální obraz pedagoga, jemuž by se měl každý konkrétní pedagog přiblížit.

Analytický přístup k učitelově osobnosti je takový, jehož cílem je určit, jaké mají konkrétní pedagogové skutečné, reálné osobnostní vlastnosti. Při uplatňování tohoto přístupu se používá induktivní metoda. Patří sem psychologické šetření osobnosti učitelů, analýza výpovědí žáků a studentů o svých učitelích.

Osobnost učitele je téma veskrze složité a velmi obsáhlé. Nelze jej tedy popsat několika větami z pedagogických knih a přebíráním slov významných autorů.

Závěr

Osobností se člověk nerodí, ale stává, a stejně tak i učitel je osobností, tedy člověkem. Je však dáno jisté chování učitele, které by mělo odpovídat daným normám a pravidlům, které si vytvoří sám učitel a budou respektovat zdravý a harmonický rozvoj osobnosti žáka.